

II testas

Žmogus ir tėvynė. Tėvynės tema moderniojoje literatūroje

LITERATŪRA

- Algimantas Mackus „Lietuva“.
- Algimanto Mackaus kalba gavus literatūrinę Vinco Krėvės premiją (ištrauka).

KALBA

- 8 klasės kurso kartojimas ir gilinimas, įgūdžių įtvirtinimas.
- Justinas Marcinkevičius „Dienoraščiai ir datos“.

TEKSTO SUVOKIMO IR LITERATŪROS ŽINIŲ TAIKymo UŽDUOTYS

AŠ TAI MOKU!

- Analizuoju ir interpretuoju poezijos kūrinius, apibūdiniu jų poetiką (*temą, motyvus, vaizdinius, kompoziciją*), suformuluoju kūrinio temą, pagrindinę mintį, svarbiausias idėjas.
- Gebu atpažinti ir apibūdinti įvairiuose tekstuose panaudotas raiškos priemones ir jų paskirtį, paaiškinu teksto sąsajų su kontekstu aspektus.
- Lygindamas tekstus paaiškinu netiesiogiai pasakytas mintis, vaizduojamas situacijas.
- Nurodau tarptekstines motyvų, vaizdinių, idėjų sąsajas.
- Gebu apibendrinti ir interpretuoti tai, ką perskaičiau.

1 TEKSTAS

Algimantas Mackus
„LIETUVA“

I

Aš jau greitai nebūsiu,
aš jau greitai užmigsiu:
mano kraštas žiema,
mano kraštas vidurnaktis,

tik mano krašto delne,
mėnuliui šviečiant,
žėri apsnigtas vaismedis.

II

Mano kraštas žiema,
mano kraštas vidurnaktis,
vienišas balsas
prarastų namų amžiu,

tik mano krašto neužsėtai laukais,
miego laukiant,
aidi rogių ilgi skambalai...

Aš dar negreitai nebūsiu,
aš dar negreitai apkursiu.

Iš kn. Algimantas Mackus, *Ir mirtis nebus nugalėta*

1. 1944 m., paveikti 1940–1941 m. vyravusio teroro, iš Lietuvos pasitraukė apie 60 000 žmonių. Tarp jų nemažai buvo vaikų ir jaunų žmonių, kurie augo ir brenė Vakaruose, „nesukaupę buvimo savo žemėje dvasinės patirties“.¹ Dalis jų, tapę kūrėjais, rašė lietuvių kalba, pasirinko „Lietuvą be žemės“². Viena iš tokių poetų – Algimantas Mackus. Raskite jo eilėraštyje užuominų, nurodančių, kad lyrinis subjektas yra ne Lietuvoje. **2 taškai**

2. Pasakykite teksto temą. Pasirinkite tinkamą atsakymą. **1 taškas**

- A. Žiema.
- B. Tėvynės ilgesys.
- C. Nakties vaizdiniai.
- D. Žmogaus ir tėvynės ryšys.

3. Pagrįskite savo pasirinkimą. **1 taškas**

4. Raskite ir pacituokite žodžius, turinčius mirties reikšmę. **1 taškas**

5. Kodėl lyrinis subjektas kalbėdamas apie gimtąjį kraštą prabyla apie mirtį? Atsakymą susiekite su pirmame klausime paminėtu poeto A. Mackaus gyvenimo faktu. **1 taškas**

6. Įrodykite, kad I eilėraščio kompozicija pagrįsta kontrastu. **1 taškas**

¹ Viktorija Daujotytė, Elena Bukelienė, *Lietuvių literatūra, vadovėlis XII klasei*, Kaunas: Šviesa, 1997.

² Ten pat.

3 užduotis. Sutartiniais ženklais pažymėkite pabrauktų žodžių reikšmines dalis. **2 taškai**

Sutartiniai ženklai, kuriais žymimos reikšminės žodžio dalys:

priešdėlis — jungiamoji balsė ○
 šaknis — sangrąžos dalelė ~
 priesaga ^ galūnė □

Iš esmės mūsų kultūra sukūrė taikaus pasipriešinimo formas ir taktiką, visa tai perėmė Sąjūdis, pritaikydamas politinei, visuomeninei kovai, naujoms aplinkybėms.

Justinas Marcinkevičius, *Dienoraščiai ir datos*

4 užduotis. Paaiškinkite paryškintų ir skaičiais pažymėtų raidžių rašybą. **3 taškai**

Kiekvieno žmogaus gyvenimą grafiškai galima būtų¹ pavaizduoti dviem linijom. Viena jų reikštų gyvenimą pasauly²je, kita – gyvenimą savyje. Jos tai nutolsta, tai priartėja viena prie kitos. Daugeliu atvejų, deja, aukš³čiau pakyla „žemiškoji linija“, reiškia⁴nti mūsų biologinį-buitinį turinį, mūsų pastangas ir laiką, išieškotą savo „materialumui“ tenkinti. O kokia skurdi, kartais nutrūkstanti būtų antroji, „dvasinė“ linija! Jeigu kas nors užrašytų tokią žmogaus kardiogramą – galima būtų perskaityti visą jo gyvenimą, iššifruoti jo pakilimus ir nuopu⁶lius.

Justinas Marcinkevičius, *Dienoraščiai ir datos*

Raidžių nr.	Žodžiai	Taisyklės
1	būtų	
2	pasaulyje	
3	aukščiau	
4	reiškianti	
5	pakilimus	
6	nuopuolius	

5 užduotis. Kairėje pateiktus žodžius pavartokite nurodyta forma. **3 taškai**

<p>1. Nuaidėti – padal., būt. k. l. 2. Paskutinis – būdv., vyr. g., vns. N. 3. Žodis – daikt., vyr. g., dgs. Įn. 4. Žmogus – daikt., vyr. g., dgs. K. 5. Vadinti – dal., neveik. r., es. l., dgs. Įn., įv. f. 6. Nebebūti – veiksm., būs. l., vns. 3 a.</p>	<p>(1) _____ (2) _____ ginkluoto pasipriešinimo šūviui, Lietuvoje prasidėjo dvasinė rezistencija, kūrybos ir kultūros budėjimas. Ar bereikia aiškinti, kad šis pasipriešinimas turėjo ieškoti būdų ir formų prabilti – pusbalsiu, užuominomis, Ezopo (3) _____, pasinerti į istoriją ir jos analogijomis kalbėti apie dabartį. Žmonės suprato, ačiū jiems, kad suprato. Niekada poezijos žodis nebuvo taip arti (4) _____, tarp jų ir su jais, kaip (5) _____ stagnacijos metais. Ir, deja, niekada (6) _____.</p> <p>Justinas Marcinkevičius, <i>Dienoraščiai ir datos</i></p>
--	---

6 užduotis. Kur reikia, parašykite trūkstantus skyrybos ženklus. **8 taškai**

Anksti dar gimnazijoje pats pradėjau rūpintis savo duona. Žinau jos kainą. Gerumo kainą taip pat niekada neužmiršiu žmonių man padėjusių. Ypač savo mokytojos G. Andrašiūnienės. Ta moteris pirmaisiais pokario metais nesulaukusi grįžtančio vyro jo kapas taip ir liko nežinomas viena augino penkis vaikus buvo apsikrovusi pamokomis netrukus prisiėmė dar ir gimnazijos direktorės pareigas – mums moksleiviams ji buvo viskas. Ta moteris ir mane „pažadino“. Žinodama kad rašinėju pasikvietė sykį į savo kabinetą pradėjo kalbą – ir apie kokius dalykus tauta ir kūrėjas ir žmogus Lietuvos situacija mūsų pareiga išlikti literatūros misija jaunosios kartos uždaviniai... Buvo 1947 metai. O ji kalbėjo atvirai, ir tas pasitikėjimas tarsi kėlė mane skatino vertė ir patį galvoti. „Reikia ruoštis“, – ne sykį kartojo. Ruoštis dvasine kultūrine prasme. Juk ateis toks laikas negali jis neateiti, kai Lietuva atsikels, kai mums be galo reikės žmonių. Visur, ir materialinėj ir dvasinėj kūryboj. Svarbiausia išsaugoti žmones. Kalbėjo atsimenu net apie ypatingą geografinę Lietuvos padėtį būdama tarp rytų ir vakarų ji tarsi pašaukta sintezuoti jų idėjas. O tuo metu už lango galima sakyti stovėjo sunkvežimiai užvestais motorais kad pavėžėtų į Kauno geležinkelio stotį o iš ten jau kitu transportu toliau. Šitaip su manimi gyvenime daugiau niekas nėra kalbėjęs. Turbūt tokių pokalbių negali būti daug. Man atrodo įėjau į direktorės kabinetą na jeigu ne vaikas, tai jaunuolis o išėjau vyras. Nejaugi ji būtų išgirdusi nebylų net man pačiam negirdimą dvasios šauksmą „valgyti noriu“?

Justinas Marcinkevičius, *Dienoraščiai ir datos*

7 užduotis. Sintaksiškai išnagrinėkite sakinį sutartiniais ženklais pažymėdami sakinio dalis. **2 taškai**

Sutartiniai ženklai, kuriais braukiamos sakinio dalys: veiksnys, tarinys, papildinys, aplinkybė, pažyminys.

Literatūra padeda nugalėti susvetimėjimo, vienišumo jausmą, kitų likimus paversdama tavo likimu.

Justinas Marcinkevičius, *Dienoraščiai ir datos*

8 užduotis. Paaiškinkite skaitmenimis pažymėtus skyrybos ženklus. **6 taškai**

Svarbiausia buvo Lietuva. Išlikti. Išsaugoti tai, kas dar likę nesušaudyta,¹ nesudeginta, neišvežta, nesunai-kinta. Toks buvo kartos tikslas, jos uždavinys. Ginkluota rezistencija,² pareikalavusi daugybės aukų,² baigėsi. Tačiau tautai reikėjo ruoštis apgulčiai,³ galbūt ilgai,³ mokytis išsaugoti kiekvieną žmogų, ginti savo kalbą, istoriją, kultūrą. Deja,⁴ visa tai daryti reikėjo rusifikacijos,⁵ pridengtos internacionalizmo šūkais,⁵ šešėlyje,⁶ kalbant apie tautų draugystę, kultūrų brolybę.

Justinas Marcinkevičius, *Dienoraščiai ir datos*

Skyrybos ženklų nr.	Taisyklės
1	
2 ir 2	
3 ir 3	
4	
5 ir 5	
6	

Liaudies dainų pasaulis – tradicinės pasaulėjautos išraiška

LITERATŪRA

- Lietuvių liaudies daina „Vaikščioj brolis po tėvo sodelį“.
- Viktorija Daujotytė „Ir kolektyvinė atmintis iš atskiros“.

KALBA

- Rašybos, skyrybos įgūdžių įtvirtinimas.
- Lietuvių kalbos žodžių darybos suvokimas. Morfeminė žodžių analizė. Morfologinis, sintaksinis nagrinėjimas.
- Sudėtiniai sakiniai, sudėtinių prijungiamųjų sakinių skyrybos įtvirtinimas.
- Donatas Sauka „Lietuvių tautosaka“.

TEKSTO SUVOKIMO IR LITERATŪROS ŽINIŲ TAIKymo UŽDUOTYS

AŠ TAI MOKU!

- Analizuoju, lyginu tekstus, juos vertinu ir apibendrinu savo išvalgas. Lygindamas tekstus paaiškinu netiesiogiai pasakytas mintis, vaizduojamas situacijas remdamasis patirtimi.
- Analizuodamas kūrinius žodžiu ir raštu vartoju sąvokas ir jas sieju su kūrinio prasmų aiškinimu ir žanrinėmis ypatybėmis.
- Atpažįstu, gebu paaiškinti ir tikslingai vartoju leksines, sintaksines ir fonetines stiliaus figūras bei retorines raiškos priemones.

1 TEKSTAS

Lietuvių liaudies daina
„VAIKŠČIOJ BROLIS PO TĖVO SODELĮ“

1. Vaikščioj brolis po tėvo sodelį,
Vaikščiodamas švilpino dainavo.

2. Ko švilpauji, broluži broluži,
Ne tau auga kiemužy mergužės.

3. Tai tam auga kiemužy mergužės,
Kurs išjojo į krygę¹ krygužę.

4. Kurs iškirto žalnierių² pulkužius pulkužius,
Tai tam auga kiemužy mergužės.

¹ Krygė (sen. svet.) – karas.

² Žalnierius (sen. svet.) – kareivis.

5. Čirkštai žvirblis karklyne lazdyne,
Čirškaudamas švilpino dainavo.

6. Ko čirškauji žvirbluži, paukštuži,
Ne tau sirpsta kalnužy uogužės.

7. Tai tam sirpsta kalnužy uogužės,
Kurs išlėkė į girią giružę.

8. Kurs išvedė paukštužius paukštužius,
Tai tam sirpsta kalnužyje uogužės.

Iš kn. Prūsijos lietuvių dainos

1. Remdamiesi dainos tekstu dviem sakiniais papasakokite jos siužetą. **2 taškai**

2. Kuo pagrįsta šios liaudies dainos kompozicija? Įvardykite konkrečią meninės raiškos priemonę. **1 taškas**

3. Kuo panašus dainoje minimų brolelio ir žvirblužio elgesys? **1 taškas**

4. Koks tokio elgesio tikslas? Kuo remdamiesi darome tokią prielaidą? **2 taškai**

5. Remdamiesi visa daina įvertinkite brolelio ir žvirblužio elgesį. **1 taškas**

6. Pacituokite retorinius dainos klausimus ir paaiškinkite, koks kreipimosi tikslas. **2 taškai**

7. Pasvarstykite, kokios vertybės įprasminamos šioje dainoje. **2 taškai**

8. Paaiškinkite, kuo ši daina kompozicija, menine raiška ir turiniu skiriasi nuo pamokose analizuotų liaudies dainų. **3 taškai**
